

EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE

Asia: HE 7/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta

Kuluttajaliitto ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto ja tulla kuultavaksi otsikkoasiassa.

Hallituksen esitys on osa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Hallitusohjelmassa on sovittu useista alkoholikauppaa koskevista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä lainsäädäntömuutoksista.

Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee muita hallitusohjelman mukaisia muutoksia alkoholilakiin. Hallitusohjelman mukaisesti hallitus selvittää myös puoliväliriiheen mennessä muutosta, joka mahdollistaisi alkoholin luvanvaraisen vähittäismyynnin enintään 15,0 prosentin vahvuisille viineille. Muutoksia on luvassa näiden lisäksi myös mm. alkoholiverotukseen.

Kuluttajaliitto katsoo, että alkoholipoliittisten uudistusten ja toimenpiteiden pilkkominen näin moneen osaan voi vaikeuttaa kokonaisuuden arviointia. Alkoholi on erityinen kulutushyödyke, johon liittyy perinteisten kuluttajaoikeudellisten näkökulmien, kuten valinnanvapauden ja -oikeuden lisäksi myös laajempia kansanterveydellisiä ja erityisiin, haavoittuviin kuluttajaryhmiin liittyviä näkökulmia. Tästä syystä myös kuluttajien näkemykset alkoholipolitiikan suunnasta ja esimerkiksi vähittäismyynnin vapauttamisesta vaihtelevat ja jopa polarisoituvat voimakkaasti. Kuluttajaliiton näkemyksen mukaan selvää, täysin yksiselitteistä kuluttajien laajan enemmistön näkemystä asiaan ei voida tällä hetkellä esittää. Useissa kuluttajaselvityksissä on saatu hieman erilaisia näkemyksiä asiaan, riippuen ainakin jossain määrin kysymyksenasettelusta ja kyselyn toteutuksesta.

Aula Researchilla teettämämme kuluttajaselvityksen (1/2024, n=2055) perusteella viinien vapauttamiseen ruokakaupoissa myytäväksi suhtautuu kuitenkin erittäin myönteisesti 33 % prosenttia vastaajista ja 21 % jokseenkin myönteisesti. Erittäin kielteisesti ehdotukseen suhtautuu 11% ja jokseenkin kielteisesti 12 %. 19 % ilmoittaa kannakseen, ettei suhtaudu asiaan sen enempää myönteisesti kuin kielteisestikään. Tämän selvityksen perusteella niukka enemmistö kuitenkin kannattaa alkoholin myyntipolitiikan lievennyksiä.

Myös liiton jäsenistölleen teettämän kyselyn tulokset osoittavat näkemysten jakautuvan voimakkaasti: osa kannattaa erittäin lämpimästi vähittäismyynnin vapauttamista kun taas osa vastustaa sitä kiivaasti.

Esitys sinänsä on maltillinen muutos vähittäismyyntisäännöksiin ja sillä saattaa olla esityksessä esitetyllä tavalla kotitalouksille ja kuluttajille välittöminä vaikutuksina positiivisia asioita kuten saatavuuden paranemista ja hintojen laskemista kilpailun lisääntyessä. Samalla on kuitenkin huomioitava alkoholilain kansanterveydellinen tarkoitus vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Esityksessä onkin kuvailtu esitettyjen toimenpiteiden mahdollisia kielteisiä terveys- ja hyvinvointivaikutuksia varsin kattavasti ja arvioita on vielä täydennetty jatkovalmistelussa. Yksilötasolla esitettyjen toimien vaikutukset eivät kohdistuisi tasaisesti: valtaosa kuluttajista todennäköisesti kokisi sinänsä esitettyjä saatavuus- ja taloudellisia hyötyjä, mutta johtuen omasta maltillisesta alkoholinkulutuksestaan ne jäisivät euromääräisesti vähäisiksi. Pieni osa kuluttajista on ns. alkoholin ongelmakuluttajia ja näiden yksilöiden osalta kielteiset vaikutukset voisivat kasautua. Yhteiskunnallisella tasolla alkoholista aiheutuvat haitat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksina ovat merkittävät. Kuluttajaliitto kantaa huolta siitä, että samaan aikaan alkoholihaittoja ja siten välillisesti sote-palveluiden kustannuksia lisäävien muutosehdotusten kanssa suunnitellaan ja toteutetaan merkittäviä säästötoimia juuri näiden palveluiden rahoittamiseen.

Kuluttajaliitto ei kannata valmistustaparajoitusta esitetyssä muodossaan. Valmistustaparajoitusta perustellaan erityisesti tyttöjen suojelemisen tarpeella, sillä juomasekoitukset ovat erityisesti tyttöjen suosiossa. Mikäli rajoituksia tehdään lasten ja nuorten suojelemiseksi ei niitä tulisi tehdä sukupuolittunein perustein.

Kuluttajaliitto katsoo, että esityksen yhteisvaikutuksia muiden aiottujen alkoholipoliittisten toimien kanssa tulisi arvioida lisää. Lisäksi liitto katsoo, että mikäli kaikki toimet toteutetaan suunnitellulla tavalla yksitellen ja vaiheittain, tulee niiden vaikutuksia seurata tiiviisti, jotta voidaan todella arvioida kunkin toimenpiteen tosiasialliset vaikutukset. Alkoholipoliitikkaa ei tule tehdä pelkästään elinkeinopoliittisin perustein, mutta ei myöskään ainoastaan kansanterveydellisin argumentein vaan näiden välille tulisi löytää toimiva kompromissi.

Kuluttajaliitto ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK

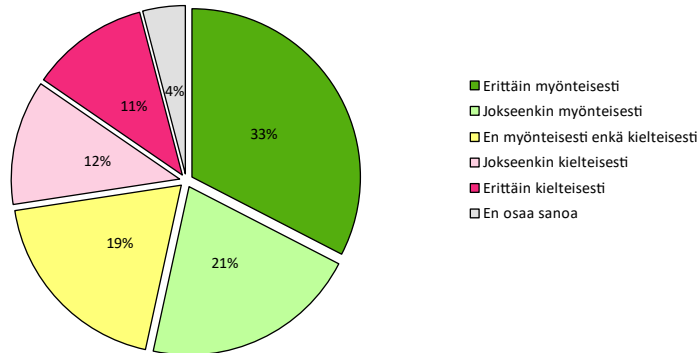
Liitteenä otteet Aula Researchilla teettämästämme kuluttajaselvityksestä (1/2024, n=2055)

Viinien myynti ruokakaupoissa

Kaikki vastaajat

Johdanto: Hallitusohjelman mukaan 15 prosenttia alkoholia sisältävien viinien tuomista ruokakauppoihin selvitetään.

Miten suhtaudut siihen, että 15 prosenttia alkoholia sisältävien viinien myynti sallittaisiin ruokakaupoissa?
Koko väestö (n=2055)

28.2.2024

Luottamuksellinen

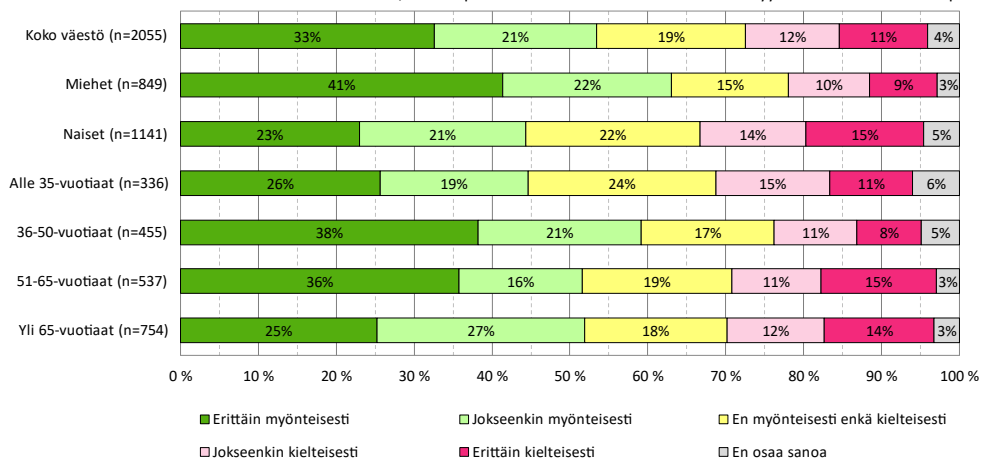
104

Viinien myynti ruokakaupoissa

Sukupuoli ja ikä

Miten suhtaudut siihen, että 15 prosenttia alkoholia sisältävien viinien myynti sallittaisiin ruokakaupoissa?

28.2.2024

Luottamuksellinen

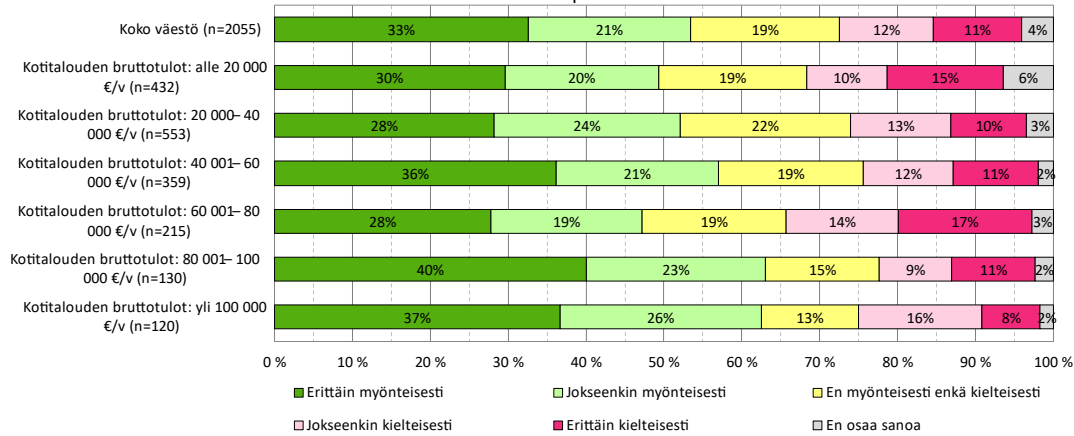
105

Viinien myynti ruokakaupoissa

Kotitalouden tulot

Miten suhtaudut siihen, että 15 prosenttia alkoholia sisältävien viinien myynti sallittaisiin ruokakaupoissa?

28.2.2024

Luottamuksellinen

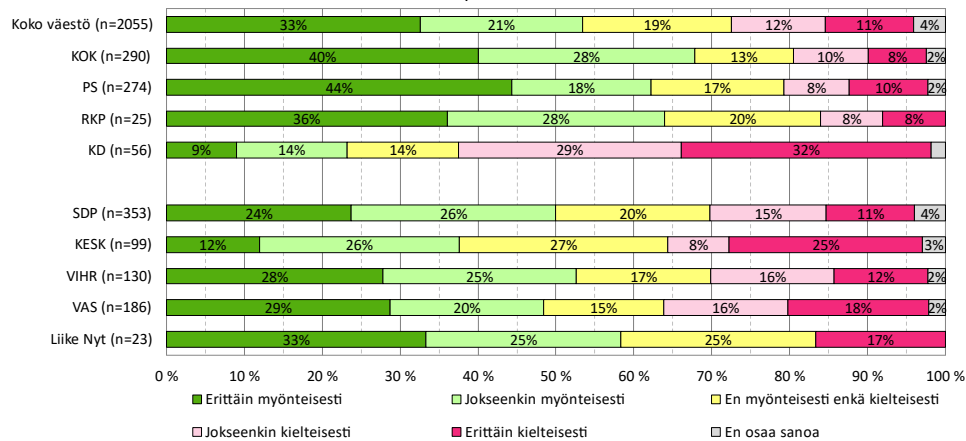
106

Viinien myynti ruokakaupoissa

Puolue

Miten suhtaudut siihen, että 15 prosenttia alkoholia sisältävien viinien myynti sallittaisiin ruokakaupoissa?

28.2.2024

Luottamuksellinen

107

